

UCHWAŁA NR XI.91.2023
RADY MIASTA JASTRZĘBIE-ZDRÓJ

z dnia 28 września 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu dotyczącego Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2023-2025”.

Na podstawie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (tj. Dz. U z 2022 r. poz.1526 z późn. zm.) w związku z art. 180 pkt. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2023, poz. 1426 z późn. zm.)

Rada Miasta Jastrzębie-Zdrój
uchwala

§ 1. Przyjąć „Powiatowy Program dotyczący Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Jastrzębie-Zdrój na lata 2023-2025” w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej Uchwały.

§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Jastrzębie-Zdrój.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta

Piotr Szereda

POWIATOWY PROGRAM DOTYCZĄCY ROZWOJU
PIECZY ZASTĘPCZEJ
DLA MIASTA JASTRZĘBIE - ZDRÓJ
NA LATA 2023 – 2025

Jastrzębie-Zdrój

JASTRZĘBIE-ZDRÓJ 2023

Spis treści

WSTĘP.....	2
1. Podstawy prawne programu.....	3
2. Ogólna charakterystyka pieczy zastępczej na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój	4
2.1 Organizator rodzinnej pieczy zastępczej	7
2.2 Statystyka rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2013 – 2016.....	7
2.3 Instytucjonalna piecza zastępcza	13
2.4 Statystyka instytucjonalnej pieczy zastępczej	15
2.5 Usamodzielnianie wychowanków pieczy zastępczej	17
3. Analiza SWOT systemu pieczy zastępczej.	19
4. Cele i działania podejmowane w ramach programu.....	24
4.1 Cel główny	24
4.2 Cele Szczegółowe	24
5. Finasowanie Programu.....	26
6. Monitoring i ewaluacja programu	27
Zakończenie	28

„Kiedy śmieje się dziecko, śmieje się cały świat”

J. Korczak

WSTĘP

Rodzina jest pierwszym, naturalnym środowiskiem każdego dziecka. To ona powinna wychowywać je w miłości, dawać możliwość rozwoju, rozumieć jego potrzeby, być wzorcem jego postępowania. Rodzina zaspokaja najważniejsze potrzeby każdego człowieka - potrzebę miłości i bezpieczeństwa, dlatego prawo do wychowywania w rodzinie jest jednym z podstawowych praw każdego dziecka. Gwarantuje to Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, jak również ratyfikowana przez Polskę Konwencja o Prawach Dziecka. Ochrona praw dziecka powinna być przedmiotem działań podejmowanych nie tylko przez rodziców i organy władzy publicznej, ale przez każdego, kto jest świadkiem sytuacji zagrażającej szeroko rozumianemu dobru dziecka.

Zachodzące w ostatnich latach zmiany społeczne, technologiczne i gospodarcze, nie pozostają bez wpływu na funkcjonowanie rodzin oraz możliwości zaspokajania przez nich potrzeb dzieci. Wiele rodzin w realizacji swoich zadań wymaga wsparcia, również instytucjonalnego. Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, to zespół planowanych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieci w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców naturalnych. Zadania administracji publicznej, w tym zakresie są realizowane we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami, policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi. Regulacje prawne w kwestiach dotyczących wspierania rodziny oraz organizacji systemu pieczy zastępczej zawiera Ustawa z dnia 09 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawa nakłada na jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej różne obowiązki oraz dzieli kompetencje.

GMINA	POWIAT	SAMORZĄD WOJEWÓDZKI
• działania profilaktyczne • praca z rodziną przeżywającą trudności w opiece i wychowaniu dzieci	• organizacja rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej • pomoc dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	• ośrodek adopcyjny • interwencyjny ośrodek preadopcyjny • regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna

Przepis art. 180 pkt. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada obowiązek opracowania i realizacji 3-letniego powiatowego programu dotyczącego rozwoju pieczy zastępczej.

Niniejszy Program został przygotowany w oparciu o kilkuletnią diagnozę pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój oraz o aktualne potrzeby wynikające z konieczności umieszczenia dzieci poza rodzinami biologicznymi. Ma na celu przede wszystkim promocję, wsparcie i wzmocnienie pieczy zastępczej, jak również pomoc pełnoletnim wychowankom w usamodzielnieniu i integracji ze środowiskiem. Program będzie obowiązywał w okresie trzech lat, tj. 2023 – 2025.

Zgodnie z art. 180 pkt. 1 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych powiatu należy: opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi plan rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, plan ograniczania liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz limit rodzin zastępczych zawodowych na dany rok kalendarzowy, uwzględniający założenia wynikające z planu rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, konieczność zapewnienia dzieciom z terenu powiatu rodzinnej pieczy zastępczej oraz ograniczanie liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej;

Podstawy prawne programu:

-Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

-Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.

- Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r.
- Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r.
- Ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 r.
- Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r.
- Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.
- Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej z dnia 22 grudnia 2011 r.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej z dnia 9 grudnia 2011 r.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie.

1. Ogólna charakterystyka pieczy zastępczej na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój

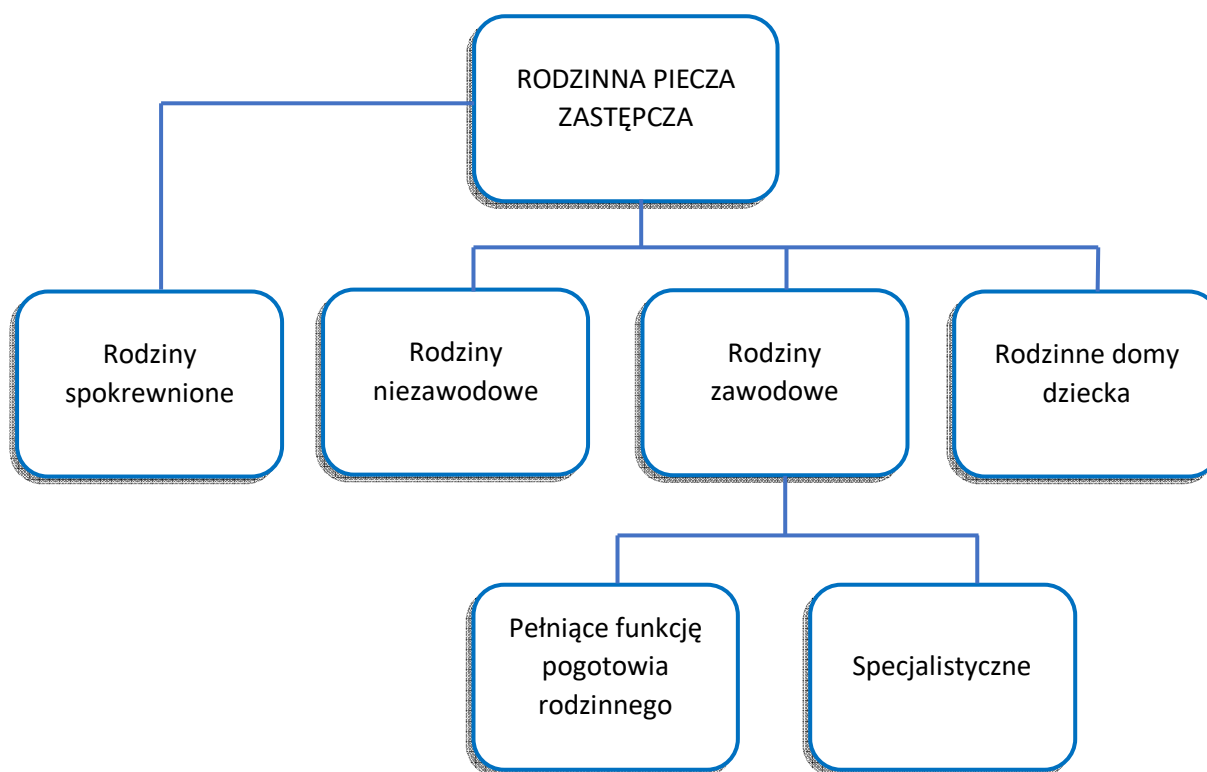
Pieczą zastępczą ma za zadanie przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami. Ma także łagodzić skutki doświadczania straty i separacji z rodziną oraz zaspokajać potrzeby dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb emocjonalnych, bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno - rekreacyjnych. Dzieci umieszczane w pieczy zastępczej w większości przypadków w rodzinach biologicznych doznawały wszelkiego rodzaju zaniedbań, przemocy oraz były świadkami nadużywania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych przez rodziców. Rozwijały się w środowisku ze zdeorganizowanym stylem przywiązania i doświadczyły traumy relacyjnej i rozwojowej. Analizując organizację pieczy zastępczej obserwuje się jednak, iż na przestrzeni lat 2020-2022 na terenie powiatu dominującą przyczyną umieszczania dzieci w pieczy zastępczej było uzależnienie rodziców biologicznych,

niewydolność opiekuńczo-wychowawcza rodziców bez rozróżnienia na wiek dziecka. Konieczne zatem jest udzielanie dzieciom i rodzinom naturalnym profesjonalnego wsparcia ze strony instytucji oraz osób pracujących z rodziną (asystenci rodziny, rozwój służb społecznych specjalizujących się w pracy z rodziną, rozwój specjalistycznego poradnictwa rodzinnego) mającego na celu przezwyciężenie trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Nadrzędnym celem tej pracy jest pozostanie dziecka w środowisku naturalnym i zapewnienie mu stabilnych, przewidywalnych i bezpiecznych warunków rozwoju. Mimo prowadzonych działań w rodzinie nie zawsze udaje się jednak zrealizować założone cele, wówczas jedynym rozwiązaniem jest zabezpieczenie dziecka w środowisku zastępczym. W takim przypadku, praca z rodziną biologiczną powinna uwzględniać działania związane z jak najszybszym powrotem dziecka do środowiska rodzinnego. Rzeczywistość jest jednak taka, że rodzice nie podejmują skutecznych działań i nie znajdują wystarczającej motywacji do zmiany swojego destrukcyjnego stylu życia, co przekreśla ich szanse na powrót do roli rodzica.

Szansą wzrastania dziecka w warunkach zbliżonych do naturalnych są rodzinne formy pieczy zastępczej, a ich klasyfikacja jest przedstawiona poniżej. Na poniższym wykresie nie uwzględniono rodziny zastępczej pomocowej. Ten rodzaj rodziny funkcjonuje w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą, w której dziecko przebywa, w związku z jej wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach, pobytem w szpitalu lub nieprzewidzianymi trudnościami czy zdarzeniami losowymi.

Pieczą zastępczą nad dzieckiem powinna trwać do stwierdzenia ustania przyczyny umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej. Wówczas organizator rodzinnej pieczy zastępczej informuje właściwy sąd o możliwości powrotu dziecka do jego rodziny biologicznej, załączając opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną i opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Na terenie Miasta w zakresie pieczy zastępczej funkcjonują: rodziny zastępcze (spokrewnione, niezawodowe, zawodowe) oraz od 01.01.2019 r. Placówki Opiekuńczo- Wychowawcze nr 1, 2 i 3.

Dziecko trafia do pieczy zastępczej:

- na podstawie orzeczenia sądu,
- na podstawie umowy z rodzicami (w przypadku pilnej konieczności na wniosek rodziców dziecka),
- w przypadku doprowadzenia przez Policję lub Straż Graniczną.

Dziecko w pieczy zastępczej może przebywać do czasu uzyskania pełnoletności. Osoba, która uzyskała pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, może w niej pozostać do ukończenia 25 roku życia, jeżeli uczy się w szkole, na uczelni, u pracodawcy – w celu przygotowania zawodowego, uczy się na kursach, jeżeli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Nowelizacja ustawy zniósła kryterium dochodowe wcześniej wymagane do wypłaty świadczeń dla osoby usamodzielnianej. W szczególnie uzasadnionych przypadkach osoba, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej i po osiągnięciu pełnoletności opuściła dotychczasową rodzinę, może jeden raz powrócić do dotychczasowej pieczy zastępczej. Powyższe odbywa się za zgodą starosty albo marszałka

województwa. Za pobyt dziecka w pieczy zastępczej rodzice są zobowiązani do ponoszenia miesięcznej opłaty, która ustalana jest w drodze decyzji administracyjnej.

1.1 Organizator rodzinnej pieczy zastępczej

Organizatorem Rodzinnej Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój został wyznaczony Ośrodek Pomocy Społecznej na mocy Zarządzenia Prezydenta Miasta Jastrzębie – Zdrój z dnia 21 listopada 2011r nr Or-IV.0050.529.2011.

1.2 Statystyka rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2020-2022

Podane poniżej dane statystyczne w Tabeli Nr 1 obrazują liczbę rodzin zastępczych w Mieście Jastrzębie – Zdrój w latach 2020-2022. Od wielu lat największą liczbę funkcjonujących rodzin zastępczych stanowią rodziny spokrewnione (dziadkowie dzieci bądź ich rodzeństwo), w drugiej kolejności rodziny niezawodowe (dalsze pokrewieństwo niż w przypadku spokrewnionych rodzin, rodziny bez pokrewieństwa), w trzeciej kolejności rodziny zawodowe (dla których opieka nad dziećmi stanowi źródło zatrudnienia).

**Tabela Nr 1 – Liczba rodzin zastępczych w Jastrzębiu – Zdroju
w latach 2020-2022 (stan w dniu 31.12.)**

Lp.	Rodzaj rodziny zastępczej	Liczba rodzin zastępczych		
		2020 rok	2021 rok	2022 rok
1	Spokrewnione	106	99	101
2	Niezawodowe	31	32	34
3	Zawodowe	3	3	5
	w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	1	1	1
4	Razem	140	134	140

Liczba rodzin zastępczych podlega stałej rotacji. Bez większych zmian pozostaje jednak dysproporcja pomiędzy liczbą poszczególnych rodzajów rodzin zastępczych.

Jak wynika z powyższych danych najwięcej dzieci wychowuje się w rodzinach zastępczych spokrewnionych, w drugiej kolejności – w rodzinach niezawodowych, na trzecim miejscu widzimy dzieci w rodzinach zawodowych. Liczba rodzin zastępczych spokrewnionych trzykrotnie przewyższa liczbę rodzin zastępczych niezawodowych. W 2022 roku organizator powołał do życia 2 rodziny zawodowe, co oznacza, że limit nowych rodzin zawodowych założony na 2022 rok został zrealizowany w 100 %. Nie udało się zrealizować limitu nowych rodzin zawodowych na 2020 i 2021 rok. Pandemia COVID-19 wstrzymała szereg działań w tym zakresie. Wynika to zarówno z powodu braku chętnych wśród już funkcjonujących rodzin zastępczych do przekształcenia się w tę formę pieczy, jak i braku odpowiednich kandydatów zgłaszających gotowość do pełnienia takiej funkcji.

Dominująca liczba rodzin spokrewnionych wynika z faktu, iż sąd wydając postanowienie o zabezpieczeniu dziecka w środowisku zastępczym, rozpatruje w pierwszej kolejności możliwość zaopiekowania dziecka przez osoby spokrewnione z nim. Program zakłada kontynuację kierunków działań z lat poprzednich, których głównym celem było tworzenie warunków do rozwoju rodzinnego systemu pieczy zastępczej, co jest zgodne z art. 180 ust. 1. Ośrodek Pomocy Społecznej w ramach posiadanych zasobów, będzie nadal prowadzić kampanię promującą rodzicielstwo zastępcze i pozyskiwał osoby do pełnienia tej funkcji. Z analizy historii powstawania dotychczasowych rodzin zawodowych, wynika jednak, iż zdecydowana większość opiekunów zainteresowała się tematyką pieczy zastępczej w związku ze swoimi doświadczeniami życiowymi, a nie kampaniami medialnymi. Na ogół były to sytuacje, kiedy ktoś z rodziny czy najbliższego otoczenia pełnił podobną funkcję. Należy podkreślić, że rodziny zastępcze niezawodowe i zawodowe dysponują częściej znacznie większą wiedzą z zakresu opieki i wychowania dzieci oraz kapitałem społecznym, które mają istotne znaczenie w radzeniu sobie z ewentualnymi problemami i mają mniejsze opory do korzystania ze specjalistycznej pomocy, aniżeli rodziny spokrewnione. Niemniej jednak rodziny spokrewnione wykazują wyższą akceptację wobec pochodzenia dziecka oraz trudności, jakie prezentuje, niż pozostałe formy rodzin zastępczych. Nadto posiadają większą wiedzę na temat warunków, w jakich dotychczas się dziecko wychowywało, co może ułatwić wdrożenie adekwatnej do jego potrzeb pomocy.

**Tabela Nr 2 – Liczba dzieci wychowywanych w rodzinach zastępczych
w Jastrzębiu – Zdroju w latach 2020-2022 (stan w dniu 31.12)**

Lp.	Rodzaj rodziny zastępczej	Liczba dzieci w rodzinach		
		2020 rok	2021 rok	2022 rok
1	Spokrewnione	138	127	129
2	Niezawodowe	41	40	43
3	Zawodowe	12	15	16
	w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	5	6	0
4	Razem	191	182	188

Liczba dzieci, w analizowanych latach kształtuje się na podobnym poziomie. Aktualnie w rodzinach zastępczych wychowuje się 188 dzieci: w rodzinach spokrewnionych 129 dzieci, w rodzinach niezawodowych 43 dzieci, w rodzinach zawodowych – 16 dzieci.

Analogicznie jak w przypadku Tabeli nr 1 – najwięcej dzieci wychowuje się w rodzinach zastępczych spokrewnionych, w drugiej kolejności – niezawodowych, w trzeciej – w zawodowych.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej bada również przyczyny, z powodu których dzieci trafiają do pieczy zastępczej. Małoletni najczęściej trafiają do pieczy zastępczej z powodu uzależnień rodziców. Jest to tendencja silnie wzrastająca. Kolejną najczęściej pojawiającą się przyczyną jest bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, natomiast na trzecim miejscu plasuje się - pólsieroctwo. Na przestrzeni badanych lat kolejność przyczyn nie uległa zmianie, poza ich liczebnością. Umieszczania dzieci w pieczy zastępczej z powodu ubóstwa, bezrobocia bądź nieodpowiednich warunków mieszkaniowych nie zdarzają się na terenie naszego powiatu.

**Tabela Nr 3 – Wiek dzieci przebywających w pieczy zastępczej na terenie
Jastrzębia – Zdroju w latach 2020-2022 (stan w dniu 31.12)**

Lp.	Wiek dziecka	Liczba dzieci		
		2020 rok	2021 rok	2022 rok
1	Poniżej roku	3	7	4
2	Od 1 roku do 3 lat	18	14	18
3	4 - 6 lat	30	34	30
4	7 - 13 lat	67	60	68
4	14 – 17 lat	40	41	45
5	18 – 24 lat	33	26	23
	Razem	191	182	188

Od 2013 najliczniejszą grupę stanowią dzieci w wieku 7-13 lat. Liczba ta pozostaje wyraźnie dominującą nad pozostałymi grupami. W analizowanych latach sytuacja nie uległa zmianie. Najwięcej dzieci stanowi grupa wiekowa 7 – 13 lat, w drugiej kolejności dzieci w wieku 14 – 17 lat oraz 4-6 lat, a kolejno osoby w grupie wiekowej 18 – 24 lat. Najmniej liczna jest grupa dzieci do 1 roku życia (3, 7, 4 małoletnich). Różnice pomiędzy pozostałymi grupami wiekowymi są niewielkie.

Wszystkie powyższe okresy rozwojowe w życiu dziecka i rodziny są niezwykle istotne dla późniejszego funkcjonowania osobistego i społecznego. W przypadku młodszej grupy (7-13) dzieci należy podkreślić, że jest to okres wielu zmian, np. przejście od fazy zabawy do etapu nauki, wzrost zainteresowania relacjami rówieśniczymi, początek adolescencji. To także czas dynamicznych zmian w obszarze funkcjonowania biologicznego. Warto zwrócić zatem szczególną uwagę na rodziny spokrewnione, które mają pod swoją opieką dziecko w ww. okresie. Rodziny spokrewnione tworzą bowiem w większości przypadków dziadkowie dzieci, których poziom kompetencji może okazać się niewystarczający do poradzenia sobie samodzielnie z problemami wychowawczymi swoich wnuków. Dostrzegamy kłopoty w sferze komunikacji międzypokoleniowej, braku gotowości dziadków do weryfikacji swoich zastanych poglądów, niezrozumienia dla zmian kulturowo - społecznych u młodych ludzi. Grupa małoletnich w wieku od 14 lat wzwyż, to czas

dorastania, przeobrażania się w przyszłego młodego dorosłego. To także grupa osób, które w okolicach 17 roku życia zaczynają rozważać proces usamodzielnienia. Ta grupa wymaga szczególnej troski i uwagi. Organizator osobom wchodzących w dorosłość zapewnia schronienie w mieszkaniach chronionych i pomaga w uzyskaniu mieszkania z zasobów gminy. Pracownicy Działu Pieczy Zastępczej prowadzą rozmowy w przedmiocie usamodzielnienia zarówno z wychowankiem, jak i jego opiekunami przynajmniej rok przed uzyskaniem pełnoletności przez nastolatka. Liczną grupą pozostającą w zainteresowaniu organizatora rodzinnej pieczy zastępczej stanowią także pełnoletni wychowankowie rodzin zastępczych, którzy pomimo osiągnięcia 18 r.ż. zdecydowali się na dalszy pobyt w dotychczasowej rodzinie zastępczej. Okres ten powinien służyć nabyciu przez nich odpowiednich umiejętności i wiedzy niezbędnej do wejścia w dorosłe życie i samodzielnego funkcjonowania. Właściwe przygotowanie wychowanków do samodzielnego, dorosłego życia powinno w przyszłości zapobiec ich społecznemu wykluczeniu i pozwolić na pozytywne i dobre funkcjonowanie życiowe.

W latach 2020-2022 największą grupę stanowiły dzieci przebywające w rodzinach zastępczych powyżej trzech lat. Najskromniejsza grupa, to dzieci przebywające w pieczy zastępczej do 3 miesięcy.

Podobnie jak w poprzednich latach, największą grupę stanowiły na koniec 2022 r. dzieci przebywające w rodzinach zastępczych powyżej trzech lat.

W myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, piecza zastępcza winna mieć charakter tymczasowy, z dążeniem do możliwie jak najszybszego powrotu dziecka do rodziny biologicznej, a jeżeli jest to niemożliwe, dążenie do adopcji dziecka. Przedłużający się pobyt dziecka w pieczy zastępczej często utrudnia powrót dziecka do rodziny biologicznej albo zmniejsza jego szansę na adopcję. To oznacza, że dzieci zostają pozbawione stałego środowiska, w którym mogą zapuścić korzenie i zbudować rodzinną tożsamość.

Tabela Nr 4 – Liczba dzieci nowoprzyjętych do rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Jastrzębia – Zdroju wg formy rodziny

Lp.	Rodzaj rodziny zastępczej	Liczba dzieci		
		2020 rok	2021 rok	2022 rok
1	Spokrewnione	14	14	30
2	Niezawodowe	9	6	10
3	Zawodowe	3	6	7
	Razem	26	26	47

Liczba dzieci nowoprzyjętych w latach 2020-2021 kształtuje się na wyrównanym poziomie, natomiast widoczny jest wzrost liczby dzieci umieszczonych w roku 2022. Najwięcej dzieci przybyło do spokrewnionych rodzin zastępczych, najmniej przyjęły rodziny zawodowe.

Tabela Nr 5 – Liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze w latach 2020-2022

Lp.	Rodzaj rodziny zastępczej	Liczba dzieci		
		2020 rok	2021 rok	2022 rok
1	Spokrewnione	14	19	13
2	Niezawodowe	7	8	2
3	Zawodowe	1	6	16
	Razem	22	33	31

Opuszczając rodzinną pieczę zastępczą, dzieci zazwyczaj wracają do rodziców biologicznych, usamodzielniają się, trafiają do rodzin adopcyjnych bądź instytucjonalnych form pieczy zastępczej. Mając na uwadze powyższe dane zauważalne jest, że liczba dzieci opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej w latach 2020- 2022 wzrosła w stosunku do lat poprzednich, co należy traktować jako korzystną tendencję. Wzrost małoletnich opuszczających pieczę zastępczą, to wynik intensywnej pracy Działu Pieczy Zastępczej oraz bieżącej współpracy z sądem, ośrodkiem adopcyjnym i innymi służbami działającymi na rzecz dziecka. To także element procesu deinstytucjonalizacji pieczy.

Reasumując, ogólny obraz wskazuje na przeważającą liczbę rodzin zastępczych spokrewnionych w stosunku do pozostałych form. Analogicznie zatem najwięcej umieszczonych dzieci trafia do tej

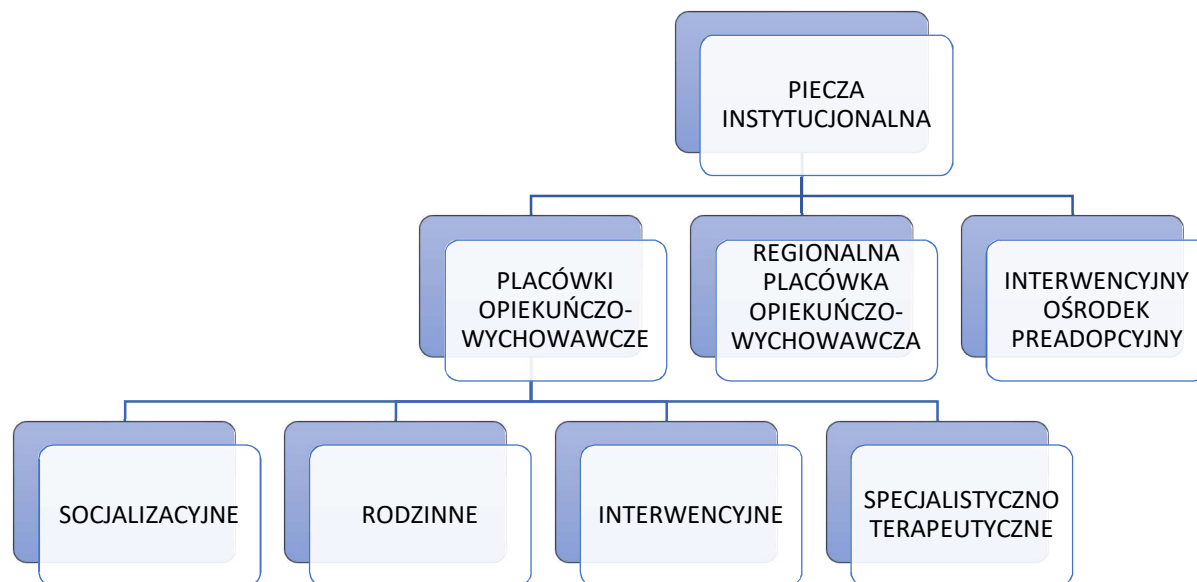
formy pieczy zastępczej. Najczęściej dzieci trafiają z powodu uzależnienia rodziców. Nie mają miejsca umieszczenia dzieci z powodu bezrobocia, biedy i niewłaściwych warunków mieszkaniowych. Najwięcej umieszczonych jest dzieci w wieku 7 do 13 lat i przebywających w pieczy ponad 3 lata.

2.3 Instytucjonalna piecza zastępcza

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej kładzie nacisk na ograniczenie roli placówek opiekuńczo-wychowawczych, czyli instytucjonalnych form pieczy na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej. Dla dziecka, które jest pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej w pierwszej kolejności poszukuje się rodziny zastępczej, a dopiero po wyczerpaniu takiej możliwości, dziecko trafia do pieczy instytucjonalnej. Niejednokrotnie za umieszczeniem dziecka w placówce przemawia fakt, iż ta forma opieki będzie gwarantować podjęcie odpowiednich działań wobec niego. Nie da się wykluczyć trudności związanych z ingerencją rodziny naturalnej w wychowanie, leczenie, terapię, edukację dzieci, którym to trudnościom rodzina zastępcza nie byłaby w stanie sprostać. Wybierając tą formę pieczy zastępczej należy także mieć na uwadze realizowanie kontaktów z dziećmi. Organizacja tych kontaktów w placówce jest prostsza niż w przypadku rodzinnych form pieczy zastępczej. Pobyt dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, zgodnie z założeniami ustawy, ma charakter przejściowy, czyli do momentu powrotu dziecka do rodziny biologicznej, adopcji lub umieszczenia w rodzinnej pieczy. Jego długość zależy w dużej mierze od aktywności rodziców biologicznych dziecka, akceptacji przez nich działań zmierzających do zmiany dotychczasowego stylu życia, a także, wytrwałości w dążeniu do celu, jakim jest nabycie odpowiednich kompetencji umożliwiających pełnienie w sposób prawidłowy funkcji opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci. Niewielu rodzicom udaje się dokonać zmian, pokonać nałogi, odbudować właściwe relacje i odzyskać dziecko. Często rodzice przyzwyczajają się do braku odpowiedzialności za swoje dziecko, przerzucając ją na placówkę, w której przebywa.

Instytucjonalną pieczę zastępczą zgodnie z art. 93 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej tworzą: 1. placówki opiekuńczo – wychowawcze, 2. regionalne placówki opiekuńczo – wychowawcze, 3. interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Podział form instytucjonalnych pieczy zastępczej

Głównym kierunkiem rozwoju pieczy zastępczej jest rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej. Tą formą pieczy zastępczej objęte są przede wszystkim dzieci do 10 roku życia, które zgodnie z Ustawą, od 1 stycznia 2012 r. nie mogą być kierowane do instytucjonalnej pieczy zastępczej, z wyjątkiem placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz w wyjątkowych sytuacjach określonych Ustawą. W odniesieniu do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego Ustawa zobowiązuje do sukcesywnego dostosowania istniejących placówek opiekuńczo-wychowawczych do zapewnienia miejsc dla nie więcej niż czternaścioro dzieci. Od 2021 roku funkcjonować powinny maksymalnie 14-osobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze ww. typów, z zastrzeżeniem możliwości przebywania w nich jedynie dzieci powyżej 10 roku życia. Instytucjonalna piecza zastępcza w Jastrzębiu – Zdroju do 31.12.2018 r. była realizowana przez Zespół Ognisk Wychowawczych. Placówka – Ognisko Wychowawcze - powstała decyzją Kuratorium Oświaty w Katowicach z dnia 26.09.1995r nr KO-KS-D 0213/71/95. Z dniem 01.09.2010 r. decyzją Wojewody Śląskiego nr PS/II/90197/11/10 powstał Zespół Ognisk Wychowawczych. Placówka liczyła 52 miejsca przeznaczone dla dzieci w wieku od 7 do 18 roku życia oraz pełnoletnich rezydentów. Z dniem 31 grudnia 2018 r. uchwałą Rady Miasta Jastrzębie-Zdrój zlikwidowano Zespół Ognisk Wychowawczych w Jastrzębiu-Zdroju, a w jego miejsce z dniem 1 stycznia 2019 r. powołano do działania Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze Nr 1, Nr 2 i Nr 3 w Jastrzębiu-Zdroju.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Nr 1 i 2 w Jastrzębiu-Zdroju ma swoją siedzibę przy ul. Opolskiej 7/1-2 i 7/3. Są to dwie placówki przeznaczone dla 12 i 14 wychowanków. Zapewniają wspólną obsługę ekonomiczno-administracyjną i organizacyjną placówkom mieszczącym się w Jastrzębiu-Zdroju. Zatrudnia ona personel obsługowy, administracyjny oraz zespół kadry merytorycznej, tj. wychowawców, pedagogów, psychologa.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Nr 3 w Jastrzębiu-Zdroju, przy ul. Turystycznej 23 przeznaczona jest również dla 14 wychowanków.

2.4 Statystyka instytucjonalnej pieczy zastępczej

Tabela Nr 6 – Liczba dzieci w Zespole Ognisk Wychowawczych w latach 2017 – 2018 i Placówkach Opiekuńczo – Wychowawczych nr 1,2,3 w roku 2019 (łącznie)

Rok	Chłopcy	Dziewczęta	Razem
2020	26	25	51
w tym dzieci do 10 roku życia	8	4	12
2021	25	32	57
w tym dzieci do 10 roku życia	12	11	23
2022	29	28	57
w tym dzieci do 10 roku życia	11	5	16

W placówkach opiekuńczo – wychowawczych na terenie Miasta nie posiadamy wolnych miejsc. Z uwagi na zasadę nierozdzielania rodzeństw oraz brak rodzin zastępczych gotowych przyjąć liczne rodzeństwa w placówce zdarza się, że przebywają dzieci poniżej 10-tego roku życia.

Tabela Nr 7 – Liczba dzieci niepełnosprawnych przebywających w Zespole Ognisk Wychowawczych w latach 2020-2022 i Placówkach Opiekuńczo – Wychowawczych nr 1,2,3 w roku 2022 (łącznie)

Rok	Liczba dzieci niepełnosprawnych
2020	3
2021	4
2022	2

Dzieci umieszczane w pieczy zastępczej, to często dzieci niepełnosprawne potrzebujące różnorodnego, specjalistycznego i kompleksowego wsparcia ze względu na swoje potrzeby (np. związane z niepełnosprawnością, poważnymi zaburzeniami afektywnymi, zaburzeniami neurologicznymi i neurorozwojowymi, trudnościami w nauce). Również i w placówce na terenie naszego Miasta znajdują się dzieci niepełnosprawne, wymagające pomocy i wsparcia.

**Tabela Nr 8 - Liczba dzieci opuszczających Zespół Ognisk Wychowawczych
w latach 2017 – 2018 i Placówkach Opiekuńczo – Wychowawczych nr 1,2,3 w roku 2019
(łącznie)**

Rok	2020	2021	2022
Łącznie, w tym:	17	23	19
powrót do rodziny naturalnej	3	4	4
adopcja	0	2	1
umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej	5	7	7
umieszczenie w innej placówce	0	6	1
usamodzielnienie	9	4	6
inne	0	0	0

Zadaniem placówki opiekuńczo-wychowawczej powinna być reintegracja dziecka z rodziną, znalezienie dla niego trwałego miejsca w środowisku rodziny zastępczej lub adopcyjnej oraz usamodzielnienia. Na przestrzeni trzech ostatnich lat 11 podopiecznych powróciło do domów rodzinnych, 19 dzieci zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych, a troje dzieci trafiło do adopcji. 19 wychowanków podjęło proces usamodzielnienia.

2.5 Usamodzielnianie wychowanków pieczy zastępczej

Usamodzielnienie to długotrwały proces, któremu podlegają dzieci umieszczone w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, a jego celem jest stopniowe przygotowanie wychowanków rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz placówek opiekuńczo – wychowawczych do samodzielnego, dojrzałego życia i zintegrowanie ich ze środowiskiem lokalnym. Przygotowanie wychowanka do radzenia sobie w dorosłym życiu winno być nadrzędnym zadaniem zarówno placówek opiekuńczo – wychowawczych, jak i rodzin zastępczych. W związku z tym, należy podejmować w odpowiednim czasie szereg działań mających przygotować młodego człowieka do realiów dorosłego życia. W tym wypadku istotne jest rozpoznanie sytuacji rodzinnej, mieszkaniowej, społecznej i edukacyjnej podopiecznego, a także jego mocnych i słabych stron, szans oraz zagrożeń, a następnie ukierunkowanie jego zamierzeń i planów, celem usamodzielnienia.

Zanim wychowanek formalnie rozpocznie proces usamodzielnienia koniecznym jest wskazanie przez niego, na rok przed osiągnięciem pełnoletności, kandydata do pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia. Opiekun usamodzielnienia ma za zadanie wspierać, motywować, ale nie narzucać i nie wyręczać wychowanka. W procesie usamodzielnienia pomaga podopiecznemu w znalezieniu możliwości zdobywania konkretnych umiejętności, koordynuje różne zadania. Wychowanek pieczy wspólnie z opiekunem usamodzielnienia opracowuje Indywidualny Program Usamodzielnienia. Przygotowując IPU osoba usamodzielniającą się uwzględnia w nim kolejność podejmowanych działań oraz terminy ich realizacji. Dokument ten jest podstawą przyznania świadczeń na usamodzielnienie od momentu podpisania go przez wychowanka, opiekuna usamodzielnienia oraz zatwierdzenia przez dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej. Opracowany dokument może być modyfikowany w trakcie całego procesu, w sytuacji, gdy potrzeby wychowanka, ewentualnie jego sytuacja osobista, ulegają zmianie. W procesie usamodzielnienia podopiecznego uczestniczą także pracownicy OPS, rodziny zastępcze, pracownicy placówek.

Wsparcie osób usamodzielnianych ma na celu: **1.** życiowe usamodzielnienie oraz integrację ze środowiskiem osób opuszczających rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka i placówki opiekuńczo-wychowawcze, w tym młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze, **2.** wzrost liczby osób usamodzielnianych osiągających cele zawarte w indywidualnych programach usamodzielnienia, dotyczące np. zdobycia wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, **3.** poprawę sytuacji mieszkaniowej osób usamodzielnianych, **4.** podejmowanie działań na rzecz konstruktywnych zmian w życiu wychowanków.

Dla pełnoletnich wychowanków opuszczających rodzinę zastępczą, placówkę opiekuńczo - wychowawczą, Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej obecnie przewiduje następujące formy pomocy:

1. pieniężną na kontynuowanie nauki, 2. pieniężną na usamodzielnienie, 3. rzeczową na zagospodarowanie, 4. pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia, 5. zapewnianie pomocy prawnej i psychologicznej. Odbiorcami pomocy związanej z usamodzielnieniem są także osoby opuszczające zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich i młodzieżowe ośrodki wychowawcze, którym przysługują tożsame formy wsparcia finansowego na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej. Tut. ośrodek proponuje także możliwość otrzymania schronienia w mieszkaniu chronionym, udział w grupach wsparcia, pomoc specjalistów w obszarze usamodzielnienia, wchodzenia na rynek pracy, rozwiązywania trudności związanych z codziennym życiem.

**Tabela Nr 9 – Liczba usamodzielnianych wychowanków objętych pomocą
w latach 2020-2022**

Lp.	Rodzaj opuszczonej pieczy zastępczej	Liczba dzieci		
		2020 rok	2021 rok	2022 rok
1	Rodziny zastępcze	4	3	0
2	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	19	20	22
3	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze/młodzieżowe ośrodki socjoterapeutyczne	4	4	2
	Razem	27	27	24

Liczba usamodzielnianych wychowanków opuszczających wszystkie formy pieczy zastępczej w latach 2017-2019 była wyższa niż w latach 2020-2022. Na przestrzeni badanych lat widać regularny spadek wychowanków usamodzielniających się zarówno po rodzinach zastępczych, jak i placówkach opiekuńczo – wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych. Wynika to z faktu, że po opuszczeniu rodziny zastępczej czy placówki coraz mniej wychowanków realizuje indywidualne programy usamodzielnienia, tj. kontynuuje naukę czy szkoli się na kursach.

Zauważalnym jest, że wychowankowie ci podejmują decyzję o wyjeździe za granicę bądź rezygnacji z dalszej nauki na rzecz podejmowania zatrudnienia.

Na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój funkcjonują również 3 mieszkania chronione, które przeznaczone są dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej: dla dziewcząt i dla chłopców. Łącznie dają one miejsce dla 11 wychowanków.

Dzięki funduszom unijnym dla usamodzielniających się wychowanków mieszkających w mieszkaniach chronionych zapewniono wsparcie asystenta mieszkań chronionych. Pracownik ten pomaga wchodzącym w dorosłe życie usamodzielniającym się wychowankom w aktywizacji zawodowej, prowadzeniu budżetu domowego, kontynuacji edukacji, oferuje wsparcie w codziennych trudach. Rekomenduje się, aby pomimo kończącego się projektu, utrzymać zatrudnienie tego wakatu.

W przypadku niezapewnienia zatrudnienia asystenta praca z usamodzielniającymi się wychowankami będzie skupiała się na prowadzeniu postępowań administracyjnych związanych z udzieleniem świadczeń finansowych oraz półrocznym aktualizowaniu realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia. Zbyt mała liczba pracowników w stosunku do przydzielonych obowiązków będzie skutkowała tym, że praca socjalna z usamodzielnianymi wychowankami będzie prowadzona w ograniczonym zakresie.

2. Analiza SWOT systemu pieczy zastępczej

Analiza SWOT tego programu pozwoli na wyodrębnienie mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń w rozwoju i prawidłowym funkcjonowaniu pieczy zastępczej na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój. Ukazuje możliwość rozwoju w skutecznym, interdyscyplinarnym działaniu, zmierzającym do deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej i tym samym ograniczenia dzieci w instytucjonalnych formach pieczy.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
System pieczy zastępczej	
• Prowadzony monitoring potrzeb szkoleniowych kadry pieczy zastępczej wszystkich typów; • Dobra oferta szkoleń kadry systemu	• Niewystarczający przepływ informacji między instytucjami / podmiotami systemu dotyczących podejmowanych działań, możliwości współpracy; niezrozumienie

pieczy zastępczej (koordynatorów, wychowawców, pracowników socjalnych, specjalistów); • Profesjonalna kadra pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; • Standaryzacja różnych procesów (np. standardy szkoleniowe kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych) i budowa narzędzi wspierania systemu w oparciu o doświadczenia pracowników-specjalistów; • Dogodne warunki „startu” dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej (m.in. wsparcie pracowników OPS i placówek, trzy mieszkania chronione, wsparcie przy najmie lokalu z zasobów Miasta); • Funkcjonowanie zespołów ds. okresowej oceny sytuacji dziecka (placówki opiekuńczo-wychowawcze) i organizacja posiedzeń w sprawie oceny sytuacji dziecka (RZ) z udziałem różnorodnych podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny (m.in. nauczycieli, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych); • Wyeliminowanie ubóstwa i nieodpowiednich warunków mieszkaniowych jako przyczyny umieszczania dzieci w pieczy zastępczej; • Bieżąca realizacja postanowień sądu dotyczących umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej;	specyfiki pracy poszczególnych podmiotów; • Brak systemowych rozwiązań, pozwalających na wspólną, bieżącą analizę przez realizatorów, jakości i komplementarności prowadzonych działań (pozostawianie niezagospodarowanych obszarów, np. brak oferty dla młodszych dzieci, niewystarczająca ochrona zdrowia psychicznego dla dzieci i rodzin); • Duża fluktuacja kadr placówek opiekuńczo-wychowawczych; • Brak upowszechniania praktyk skutecznej współpracy z sędziami i szkołami – ścieżki współpracy wypracowywane są indywidualnie przez realizatorów; • Dzielenie się dobrymi praktykami przez różnych uczestników systemu ma charakter okazyjny, a nie systemowy; • Niewystarczająca oferta bezpłatnych, dostępnych i „rozumiejących” specyfikę pieczy zastępczej usług specjalistycznych (pełna diagnoza dzieci, wsparcie psychologiczne, psychotraumatologiczne, opieka psychiatryczna i psychoterapeutyczna); • Traktowanie pieczy zastępczej jako docelowego miejsca pobytu dziecka; • Niewystarczający system wsparcia rodzica biologicznego, np. poprzez wsparcie asystenta rodziny. • Zbyt długo trwające postępowania sądowe mające na celu uregulowanie sytuacji prawnej dziecka umieszczonego w pieczy. • Małe szanse na adopcję dzieci z problemami zdrowotnymi i w wieku średniego i późnego dzieciństwa.
--	---

Rodzinna piecza zastępcza

- Wykwalifikowana kadra systemu rodzinnej pieczy zastępczej, regularnie podnosząca swoje kwalifikacje;
- Posiadanie pokoju do kontaktów rodziców biologicznych z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej;
- Prowadzenie profilu rodzicielstwa zastępczego na portalu społecznościowym;
- Dobra współpraca ze śląskim ośrodkiem adopcyjnym i sądem;
- Różnorodne i kompleksowe wsparcie dla RZZ, rodzin niezawodowych i spokrewnionych (szkolenia, poradnictwo psychologiczne, prawne, diagnostyka przez PPP dzieci przyjmowanych do pieczy zastępczej);
- Stworzone warunki do powstawania i działania rodzinnych form pieczy zastępczej wszystkich typów; zwrot wydatków poniesionych w związku z potrzebami dzieci przyjmowanych pieczy zastępczej, dodatek wychowawczy, itp.);
- Zorganizowany system szkolenia kandydatów do pełnienia funkcji zawodowej i niezawodowej rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka; szkolenia prowadzone przez ekspertów znających tematykę pieczy zastępczej;
- Zatrudnianie osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich dla RZZ;
- Dobra współpraca z Poradnią Psychologiczno – Pedagogiczną;
- Niska skuteczność działań na rzecz pozyskiwania nowych kandydatów do prowadzenia zawodowych i niezawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka; brak finansowania kampanii promocyjnych;
- Niewystarczająca liczba rodzin zastępczych;
- Niewystarczająca liczba pracowników w Dziale Pieczy Zastępczej;
- Niewystarczająca liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej;
- Brak psychologa/ psychotraumatologa w zasobach Działu Pieczy Zastępczej;
- Ścieżka rozwoju zawodowego rodzin zastępczych w ramach pieczy zastępczej nie daje możliwości awansu powiązanego z osiąganiem kolejnych poziomów specjalizacji i wynagrodzenia;
- Zbyt duża liczba usamodzielnianych wychowanków przypadających na pracownika socjalnego utrudnia relacje i realne wsparcie;
- Zbyt długi okres pobytu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej, nawiązywanie więzi, które uniemożliwiają poszukiwanie potencjalnej rodziny adopcyjnej;
- Brak organizacji pozarządowych na terenie Miasta działających na rzecz rodzicielstwa zastępczego;
- Brak specjalistycznych rodzin zastępczych i Rodzinnego Domu Dziecka.

Instytucjonalna piecza zastępcza

- System oparty na założeniu, że wsparcie jest najbardziej efektywne/skuteczne w małych grupach – 14 osobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- System przygotowany do realizacji wymogów Ustawy;
- Partycypacyjny model wprowadzania zmian – angażowanie wszystkich pracowników w proces i sędowanie wielu decyzji na placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- Utworzenie maksymalnie 14 osobowych placówek;
- Rozpoczęty proces wartościowania stanowisk pracy pracowników;
- Funkcjonowanie trzech placówek opiekuńczo – wychowawczych dostosowanych do standardów;
- Duża rotacja pracowników merytorycznych i trudności ze znalezieniem nowych kandydatów na wychowawców, specjalistów;
- Niskie (niekonkurencyjne) wynagrodzenia (w porównaniu do sektora edukacji) kadry merytorycznej jednostek instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- Brak placówek opiekuńczo-wychowawczych typu specjalistyczno-terapeutycznego i interwencyjnego;
- Niewystarczające przygotowanie kadry do pracy w placówkach typu specjalistyczno-terapeutycznego i interwencyjnego, pracy z dziećmi wymagającymi specyficznych kwalifikacji/kompetencji ze względu na ich niepełnosprawność lub trudności natury wychowawczej;
- Przebywanie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych dzieci w wieku poniżej dziesiątego roku życia;
- Zbyt długi okres pobytu dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- Pełne obłożenie miejsc w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na terenie Miasta;
- Brak szerszej oferty szkoleń dla kadry zarządzającej zespołami oraz pracowników administracyjnych (np. z obszaru prawa, procedur, kontroli zarządczej, RODO, finansów), które usprawniłyby prowadzenie Zespołów;
- Niewystarczające wsparcie (psychologiczne, doradcze, mentorskie) dla usamodzielnianych wychowanków, którzy mają trudności z przystosowaniem się do samodzielnego życia (trudno im

określać potrzeby, wyznaczać cele i prosić o pomoc) i/lub są osobami z niepełnosprawnościami (opiekun usamodzielniania jest funkcją społeczną bez systemowego wsparcia i kontroli, w związku z tym często wsparcie opiekuna nie działa).	
SZANSE	ZAGROŻENIA
System pieczy zastępczej	
• Wszyscy uczestnicy systemu mają poczucie sensu realizacji ustawowych zadań, są zaangażowani w swoją pracę; • Otwartość podmiotów systemu na wypracowywanie nieformalnych, oddolnych zasad współpracy między różnymi podmiotami (np. kuratorzy, szkoły, Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne); • Pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na realizację zadań w zakresie pieczy zastępczej, zwłaszcza środków unijnych; • Prace nad strategią komunikacji dla pozyskiwania kandydatów do bycia rodziną zastępczą, organizowanie akcji promujących ideę rodzicielstwa zastępczego; • Wspieranie rodzin zastępczych specjalistycznym poradnictwem; • Regularne szkolenia rodzin zastępczych podnoszące lub wzmacniające ich kompetencje; • Podwyższenie wynagrodzenia dla zawodowych rodzin zastępczych	• Niski status społeczny pełnionych ról (RZZ, RDD, wychowawca w placówce opiekuńczo-wychowawczej) w ramach pieczy zastępczej w percepcji uczestników systemu; • Negatywny obraz systemu pieczy zastępczej w społeczeństwie, funkcjonujące stereotypy dzieci z pieczy zastępczej (biedne, zaniedbane, mające problemy z nauką); • Nieuregulowana sytuacja prawna dzieci przebywających w pieczy zastępczej w przypadku rodziców mających ograniczoną władzę rodzicielską i będących opiekunami prawnymi dzieci utrudnia opiekunom faktycznym (rodzinie zastępczej lub placówkom opiekuńczo-wychowawczym) podejmowanie decyzji dotyczących m.in. zdrowia, kształcenia uzyskania paszportu, dowodu, zgody na wyjazd poza granice kraju itp.; • Brak współpracy w systemie pieczy zastępczej pomiędzy instytucjami mającymi wpływ na sytuację dziecka, tj. umieszczenie w pieczy zastępczej, długość pobytu w pieczy zastępczej; • Bariery nauczycieli, wychowawców, pedagogów szkolnych i przedszkolnych związane z pracą pedagogiczną z dziećmi

- z pieczy zastępczej - niewystarczająca świadomość potrzeb dzieci przebywających w pieczy zastępczej i sposobu pracy z nimi oraz lęk przed podejmowaniem decyzji;
- Wzrost liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej;
 - Niedostateczna liczba środków finansowych przeznaczanych na rozwój rodzinnej pieczy zastępczej;
 - Niewystarczające wsparcie dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej
 - Brak kandydatów do pełnienia funkcji rodziców zastępczych.

3. Cele i działania podejmowane w ramach programu

4.1 Cel główny

Głównym celem Programu na lata 2023 – 2025 będzie rozwój pieczy zastępczej, ze szczególnym ukierunkowaniem na formy rodzinne, wspomagane instytucjonalnymi formami z jednoczesnym ograniczeniem liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

4.2 Cele Szczegółowe

Cel 1	Promocja i rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej
Zadania	1. podnoszenie poziomu wiedzy mieszkańców na temat rodzicielstwa zastępczego oraz propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego m.in. poprzez lokalną prasę, stronę internetową, portale społecznościowe, organizowanie akcji promocyjnych, drukowanie i kolportaż ulotek i plakatów; 2. prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej w tym zawodowych jej form; 3. realizowanie systemu motywacji do podjęcia funkcji rodziny zastępczej 4. organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;

	5. zwiększanie liczby rodzin zastępczych zawodowych w tym specjalistycznych i pełniących funkcję RDD; 6. określenie limitu rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka na dany rok (poza już istniejącymi): - 2023 – 0, - 2024 – 2, - 2025 – 2;
Wskaźnik /Miernik	Liczba nowych rodzin zastępczych, w tym zawodowych ich form
Cel 2	Wspieranie funkcjonujących na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój rodzin zastępczych
Zadania	1. organizowanie spotkań podnoszących kompetencje i umiejętności rodzin zastępczych; 2. zorganizowanie pomocy wolontariuszy dla dzieci wychowujących się w rodzinach zastępczych a mających kłopoty w nauce; 3. organizowanie spotkań integracyjnych, Dnia Rodzicielstwa Zastępczego; 4. podejmowanie działań mających na celu umożliwienie powrotu dzieciom pod opiekę rodziców; 5. obejmowanie coraz większej liczby rodzin zastępczych opieką koordynatora; 6. zapewnienie wsparcia psychologicznego i prawnego oraz prowadzenie dla rodzin grup wsparcia; 7. prowadzenie ocen sytuacji dzieci i rodzin zastępczych; 8. zatrudnienie rodzin pomocowych i osób do pomocy w opiece nad dziećmi i przy pracach gospodarskich – w razie potrzeby; 9. realizacja ustawowych form pomocy pieniężnej z uwzględnieniem fakultatywnych form; 10. inicjowanie działań mających na celu wzrost wysokości wynagrodzeń rodzin zastępczych zawodowych;
Wskaźnik /Miernik	- liczba przeszkolonych kandydatów na rodziny zastępcze, - liczba zorganizowanych szkoleń dla istniejących rodzin zastępczych, - liczba uczestników ww. szkoleń, - liczba zatrudnionych koordynatorów,
Cel 3	Wspieranie zamieszkałych na terenie Miasta Jastrzębie – Zdrój usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej
Zadania	1. współtworzenie i monitorowanie realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia; 2. opracowanie zasad przygotowania opiekunów usamodzielnienia do pełnienia tej roli oraz monitorowanie realizacji zadań opiekunów; 3. pełnienie funkcji opiekuna procesu usamodzielnienia; 4. tworzenie i prowadzenie grup wsparcia; 5. Wyrównanie szans wchodzenia w dorosłe życie usamodzielnianych

	wychowanków, poprzez objęcie ich pomocą pedagogiczną, psychologiczną, prawną, socjalną, doradztwem zawodowym; 6. kontynuacja prowadzenia mieszkań chronionych dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej; 7. podniesienie kompetencji społecznych i zawodowych wychowanków poprzez angażowanie w działania wynikające z projektów; 8. opracowanie metody monitorowania ścieżki edukacyjnej osób usamodzielnianych; 9. realizacja ustawowych form pomocy pieniężnej;
Wskaźnik /Miernik	- liczba usamodzielniających się wychowanków, - liczba wydanych decyzji przyznających świadczenie, - kwota środków finansowych wydatkowana na ww. cel, - liczba osób korzystających z mieszkania chronionego,
Cel 4	Podnoszenie jakości usług świadczonych w zakresie pieczy zastępczej przez Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej
Zadania	1. podnoszenie kwalifikacji pracowników poprzez udział w szkoleniach, warsztatach, konferencjach; 2. udział pracowników w superwizji; 3. w przypadku konieczności podejmowanie działań w celu poszerzenia liczebności zatrudnionych pracowników poprzez zatrudnienie odpowiedniej liczby koordynatorów; 4. aplikowanie o środki finansowe zewnętrzne, w tym w ramach rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; 5. zorganizowanie zintegrowanego systemu wspierania i rozwoju pieczy zastępczej poprzez organizowanie cyklicznych spotkań przedstawicieli instytucji zaangażowanych w pracę na rzecz rodziny i wypracowanie wspólnych procedur działania; 6. współorganizowanie działań podejmowanych na rzecz rodzicielstwa zastępczego przez rodziny zastępcze i organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
Wskaźnik /Miernik	- liczba zatrudnionych pracowników, - liczba szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy, - kwota pozyskanych środków zewnętrznych,

4. Finansowanie Programu

Finansowanie Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2023-2025 odbywać się będzie w ramach środków budżetowych Gminy Jastrzębie – Zdrój oraz środków pozyskiwanych z innych źródeł.

5. Monitoring i ewaluacja programu

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2023-2025 będzie realizowany na terenie Miasta Jastrzębie - Zdrój. Zadania zaplanowane do realizacji w ramach programu będą wdrażane w formie ciągłej. Za realizację odpowiedzialny będzie Ośrodek Pomocy Społecznej w Jastrzębiu - Zdroju. Program ma charakter otwarty i w zależności od pojawiających się potrzeb oraz możliwości finansowych w zakresie pieczy zastępczej może podlegać modyfikacjom na skutek zmieniającej się rzeczywistości, rozeznaczonych potrzeb oraz wymogów prawnych. Monitoring programu odbywać się będzie na podstawie sporządzanej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy zbieranych informacji na temat realizacji kierunków działań ujętych w programie. Informacje te będą przedkładane w corocznym sprawozdaniu z działalności. Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Mieście będzie podlegał ewaluacji w oparciu o analizę i interpretację zebranych danych własnych oraz danych pozyskanych od współpracujących instytucji w szczególności z prowadzenia sprawozdawczości z zakresu pieczy zastępczej, przedstawiania przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej corocznego sprawozdania z efektów pracy Organizatorowi Rodzinnej Pieczy Zastępczej.

Monitorowanie realizacji Programu umożliwi obserwację realizacji zadań, aktualną identyfikację problemów i weryfikację założonych celów.

Na realizację celów Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej mogą wpływać różne, zmieniające się w czasie warunki zewnętrzne i wewnętrzne, tzw. czynniki ryzyka. Mogą one wspomagać osiągnięcie celów lub przeciwnie – stanowić przeszkodę w ich realizacji.

W ramach prac nad niniejszym Programem zdiagnozowano szanse systemu pieczy zastępczej, które mogą wpłynąć na realizację Programu. Inne, niezdefiniowane w Programie, a mogące oddziaływać na efektywną realizację celów będą systematycznie identyfikowane, analizowane i wykorzystywane.

Uwzględnienie zarządzania ryzykiem w procesie planowania strategicznego pozwoli na ograniczenie liczby sytuacji nieprzewidywalnych, które mogą stanowić przeszkodę w osiągnięciu założonych celów. Zapewniona zostanie możliwość podejmowania działań, z wyprzedzeniem, pozwalających na wdrożenie kompleksowych mechanizmów ograniczających wystąpienie ryzyka oraz jego wpływu na realizowane zadania. Dlatego konieczna będzie nieustanna obserwacja faktów i zdarzeń traktowanych jako czynniki ryzyka. Dotyczy to już zidentyfikowanych ryzyk, jak i nowych zagrożeń, które mogą się pojawić w przyszłości.

Dział Pieczy Zastępczej Ośrodka Pomocy Społecznej w Jastrzębiu – Zdroju będzie prowadził stały monitoring Programu. Na bieżąco będzie dokonywana ocena realizacji Programu poprzez współpracę z rodzinami zastępczymi, instytucjami pomocy społecznej, szkołami, sądami i innymi instytucjami oraz poprzez określenie potrzeb dotyczących wsparcia rodzin zastępczych i dzieci przebywających w pieczy zastępczej. Ocena ta pozwoli aktualizować potrzeby i cele z nich wynikające oraz dokonywać adekwatnej zmiany w Programie.

Program skierowany jest bezpośrednio do osób, rodzin i instytucji, w szczególności:

- 1) dzieci przebywających w pieczy zastępczej,
- 2) rodzin zastępczych oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka,
- 3) rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w różnych formach pieczy zastępczej,
- 4) usamodzielnianych wychowanków oraz opiekunów usamodzielnienia,
- 5) kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych zawodowych, niezawodowych lub rodzinnych domów dziecka,
- 6) kierownictwa i kadry placówek opiekuńczo – wychowawczych,
- 7) sądownictwa i służby kuratorskiej.

Powyższe działania będą przedstawiane Prezydentowi Miasta i Radzie Miasta w formie corocznego sprawozdania z działalności prowadzonej w zakresie pieczy zastępczej przez Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej oraz przedstawione zostaną potrzeby w tym zakresie.

Zakończenie

Ośrodek Pomocy Społecznej pełni rolę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, niezwykle istotnej instytucji, wspierającej dziecko w pieczy zastępczej. Ma za zadanie współpracować z pozostałymi jednostkami samorządowymi, gminnym i innymi działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w celu maksymalizacji dostępnego wsparcia. Poprawa jakości życia małoletnich przebywających w pieczy zastępczej, ich opiekunów oraz usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej możliwa jest, gdy istnieją jasno określone cele, działania oraz zadania do realizacji. Wyrazem dążenia do sprecyzowania podejmowanych działań jest Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2023 - 2025. Stanowi on podwaliny budowy efektywnego systemu rozwoju różnorodnych form pieczy zastępczej. Program powstał w celu zapewnienia każdemu dziecku całkowicie lub częściowo pozbawionemu opieki rodziców biologicznych, stabilnego, trwałego i

rodzinnego środowiska wychowawczego. Opieka nad dzieckiem i rodziną wykonywana w ramach pomocy społecznej winna być zgodna z podstawami prawa rodzinnego, uwzględniając przede wszystkim zasadę autonomii rodziny i prymatu rodziców do wychowania dziecka. Biorąc pod uwagę kierunki polityki prorodzinnej nasuwa się wniosek mówiący o tym, że samorząd powiatowy odpowiedzialny za realizację określonych zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, powinien dążyć do jak najszybszego wprowadzenia zmian w systemie opieki nad dzieckiem i rodziną, jak również wybierania korzystnych ekonomicznie rozwiązań w tym zakresie (między innymi przechodzenia z kosztochłonnych instytucjonalnych form pieczy zastępczej na tańsze formy rodzinne). Zakłada się, iż realizacja programu umożliwi w kilkuletniej perspektywie ograniczenie liczby dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej.